

המצאה

עירד יבנה
מאי, 2010

1. העדן העתיק

לפני שנים רבות מספור, בין יער למדבר,
שכן שכן לו עם שלא ידע כמעט דבר,
לא לנהק, לא לקפץ, גם לא להתרחק,
לא לנפץ, לא לשפץ או לטפס על עץ.

דבר אחד בלבד ידעו אז בני אותו העם:
לבלע יצורים שזחלו לתוך לעם.
כן, זה הכל, הם רק ידעו לשכב בפּה פּעור,
בלי שום תכנית או כוונה או שמץ של הרהור,
ורק ערונה ערמילאית אופפת את לבם,
לזחל עסיסי שישתרבב אל תוך קרבם.

הם חיו כך שנים מבלי למחות, מבלי ללעס,
ויזם בהיר אחד למד אחד מהם ללעס.

סתם כך, קרב את לסתותיו ושב והרחיקו,
שעה שבמקרה בקר בפיו איזה תיקו,
ושוב סגר ושוב פער את פיו הלוך ושוב,
והמקק נגרס חיש קל – וירא האיש כי טוב.

מאז אותו היום הקפיד האיש ללעס במרץ
את כל אשר חדר לפיו – מעכביש עד שרץ,
וראו זה פלא: רק חלפו שבוע או שבועים,
וגם שכניו החלו להפעיל את השנים,
ולא יצאה שנה תמימה ובני העם כלם
נגסו וטחנו כמו עשו זאת מעולם.

מקץ ימים הלעיסה הפכה לדבר שגרה,
ואיש מבני העם לא שם לבו לנערה,
שיום אחד, מבלי משים, סתם פכה בטעות,
הניפה את ידה ונגלגלה לפיה תות.

בְּעֶצֶם הַתְּכוּנָה רַק לְגַרְד בְּפִדְחָתָהּ,
אָבֵל הַתּוֹת שֶׁבְּמִקְרָה דָּבַק בְּכַפְתָּהּ
וְנָתַק וְהִסְתַּחֲרַר בְּפִירוּאָט מִלֵּא הַדָּר
הַיֵּשֶׁר אֶל פִּיהָ – שֶׁם נִלְעַס כְּדֹרֶךְ כָּל בָּשָׂר,
וְזֶה הַתּוֹת הִרְקֵבוּבִי, צְמוּק וּמְתַלַּע,
מֵעַם לַחֵף הַנְּעֵרָה כְּמַעֲדוֹן וּפְלֵא.

תּוֹךְ פֶּרֶק זְמַן קָצֵר הַנְּעֵרָה לְמִדָּה לְגֹרֶף
וּלְלִקַּט מְסִבִּיבוּתֶיהָ מִמְעַמִּים בְּלִי סוּף;
וְגַם הַפְּעַם בְּנֵי הָעַם לְמִדּוֹ וְהַעֲתִיקוּ,
הִלְכּוּ בְּעִקְבוּתֶיהָ, הִחְרוּ וְהִחְזִיקוּ,
וְעוֹד הוֹסִיפוּ וּפְתָחוּ שְׂיִטוֹת מְשַׁלְּהֵם
לְמַשָּׁךְ מִזּוֹן מְסִבִּיבָתָם אֶל תּוֹךְ פִּיּוֹתֶיהֶם.

חֲלָפוּ עָבְרוּ יָמִים, וּבְנֵי הָעַם הַנְּרֻגָשִׁים
גָּלוּ שְׁלֵי־דִים יֵשׁ עוֹד אִילוֹ שְׁמוֹשִׁים:
לְהֵאָהִיל עַל עֵינֵיהֶם וּלְגַרֵּשׁ זְבוּבִים,
לְסַפֵּר כְּבָעִים, לְפָלוֹת כְּנִים, וּלְלַטֵּף כְּלָבִים,
לְזַרֵּק חֶצֶץ עַל הַשְּׂכָנִים וּלְצִיר בַּחֹל,
יּוֹם בְּהִיר אֶחָד לְמַד אֶחָד מֵהֶם לְזוּחַל.

תַּחֲלָה נִסָּה לְהַתְנַיֵּד בְּכַח זְרוּעוֹתָיו.
מִשְׁכָּנְשֵׁל – פֶּתַל גּוֹו, כּוֹץ אֶת עַגְבוּתָיו,
נֶעַץ רְגָלָיו, שָׁנַס מִתְנִיּוֹ, נִשָּׂא תַפְלָה בְּסִתָּר,
שִׁלַּח גּוּפוֹ וְהִתְקַדֵּם בְּעֶרְךָ סְנַטִּימָטָר.

אֶף בַּל נִקַּל נָא רֵאשׁ בְּעַז רוּחוֹ שֶׁל הַבְּרָנֶשׁ,
הוּא לֹא אָמַר נוֹאֵשׁ וְאֶף לְרֹגַע לֹא נִחְלַשׁ,
בְּאֲדִיקוֹת חִסְרֵת פְּשָׁרוֹת פִּתַּח שְׂיִטוֹת תְּנוּעָה:
סִגְנוֹן חֲרָדוֹן, כְּרַפּוֹר שְׂרָשׁוֹר, פְּסִיעָה שֶׁל לְמָאָה;

וְשׁוֹב הַשְּׂכִילוֹ בְּנֵי הָעַם מִבַּעַל הַחֲזוֹן,
אֲמָנָם תַּחֲלָה מִתּוֹן-מִתּוֹן, בְּקֶצֶב חֲלִזוֹן,
אֶף בְּהַמְשָׁךְ הֵם הִתְקַדְּמוּ בְּצַעֲדֵי עֲנָק,
הִזְדַּחֲלוּ וְהִתְפַּתְּלוּ בְּעַנְיֵי אָבָק,
וְתָרוּ אֶת הָאָרֶץ לְאֹרְכָהּ וּלְרַחְבָּהּ
לְמַעַם מִזִּיו נוֹפִיָּה וּמְכַל הַטּוֹב שֶׁבָּהּ.

כִּיּוֹן שָׁנְעוּ כֵּה וְכֵה, פָּגְשׁוּ אִישׁ בְּאַחִיו,
וּפָה וְשֵׁם נָסוּ לְהַתְבַּטָּא וּלְהַגִּיב,
הִבִּיעוּ דַּעְתָּם, וּבִתְמוּרָה קִבְּלוּ מְשׁוֹב,
יּוֹם בְּהִיר אֶחָד לְמַד אֶחָד מֵהֶם לְחֻשָּׁב.

בְּחֶבֶל-אָרֶץ מְשַׁפֵּעַ חֵיזוֹת טוֹרְפוֹת לְרֹב
טֵיִל הָאֵישׁ בְּדָד בְּנִטּוֹת הַשָּׁמַשׁ לְעֶרֶב,
וְשָׂא מִבֶּט לְמִרְחָבִים, וּמָה נִחְרַד לְרֹאוֹת
אֲרִיָּה נָטוּל כָּל חוֹשׁ הוֹמֹר עִם שְׂבַע לְבִיאוֹת.

פָּנָה לְשֹׁמַאֵל וְלִיָּמִין וּבְמַהֲרָה גִלָּה
נִקְרָה בְּסַלַע, חֲסוּמָה בְּאֶבֶן עֲגֻלָּה,
וְעוֹד רָאָה, סָתָם כִּי מִטָּל בְּצַד, עֲנָף חֶסוֹן,
אֲשֶׁר הִצִּית בְּקִדְקוֹדוֹ נִיצוּץ שֶׁל רַעִיוֹן.

”מִסְתּוֹר מְשֻׁלָּם”, הִרְהַר, ”אֲבָל אֶת פִּיהוּ יֵשׁ לְחַשְׁפֵּי,
הָאֶבֶן הִיא כְּבֹדָה, וּמִשּׁוֹם כִּי דְרוֹשׁ מְנוּפֵי,
עָלִי לְנֻעַץ אֶת הָעֲנָף בְּבִסִּיס הַמְּנוּפָה
וּבְעִזְרַת מְשֻׁקֵּל גּוֹפֵי לִיצַר אֶת הַתְּנוּפָה”.

כָּאֵשׁ בְּעֹדָה קוֹצִים פָּשֻׁט שְׁמָעוּ שֶׁל הַגָּאוֹן
אֲשֶׁר מִלֵּט נִפְשׁוּ בְּאִמְצָעוֹת הַהֲגִיוֹן,
וְהוּא שְׁמַשׁ לְדוֹר שְׁלֵם מוֹפֵת וְהַשְׂרָאָה,
וְאִי בְּשׁוֹר עֵדֵן חֲדָשׁ – ”עֵדֵן הַהִמְצָאָה”.

2. עֵדֵן הַהִמְצָאָה

בְּרֵאשִׁיתוֹ, הַהִמְצָאוֹת הָיוּ תְּמִימוֹת מְאֹד,
אֶף בְּהַמְשָׁךְ הַמְּמַצִּיאִים לְמִדּוֹ כִּיצַד לְלַמֵּד:
בְּהַתְמָדָה וְסִבְלָנוֹת לְאַרְךָ הַשָּׁנִים
חִקְרוּ וּפְעַנְחוּ סוּדָם שֶׁל בְּעֵלֵי חַיִּים.

מִן הַנֶּמֶר לְמִדּוֹ כִּיצַד לְצוּד אֶל מוֹל הַרוּחַ,
מִן הַבּוֹנֵה לְמִדּוֹ לְבָנוֹת – מִן הַעֲצֹלָן לְנוֹחַ,
מִן הַפְּרֻדָּה לְהַתְעַקֵּשׁ וּמֵהַפִּיל לְזִכֹּר,
מֵעֲטֹלֶף אֵיךְ לְנוֹט בְּלִילָה הַשָּׁחַר,
מִתְרַנְּגֶלֶת לְלֶקֶט, מִקְרָפְדָה לְקַפֵּץ,
מִסוּס יְאוּר לְמִדּוֹ לְמִצָּא מְזוּן בְּתוֹךְ הַבֶּץ.

אֶת עֲבוֹדַת הַצֹּחַת הֵם לְמִדּוֹ מְזַאֲבִים,
אֶת סוּד חֲדוֹת הַרְבִּיָּה לְמִדּוֹ מְאַרְנְבִים,
מְצַבֵּי לְנוֹס, מְדַב לִישׁוֹן, מִתְכִּי לְדַבֵּר,
מְצַב הַיִּבְשָׁה כִּיצַד לְחִיוֹת הַרְבֵּה יוֹתֵר,
מִן הַגִּ'רְף לְשֵׁאֵף גְּבוּהָ, מִן הַדָּג לְשָׁחוֹת,
מֵהַגָּמֶל לְמִדּוֹ לְהַתְנַיֵד מְבֵלֵי לְשָׁחוֹת,

אֲבֵל יוֹתֵר מִכֹּל לְמִדּוֹ הֵם מִן הַנְּמָלִים
אֵיךְ לְאָגֵר מְזוּן לְחֶרֶף, אֵיךְ לְבָנוֹת תִּילִים,
אֵיךְ לְעֵמֶל קֶשֶׁה וְאֵיךְ לְלַכֵּת בְּשׁוֹרָה,
וְגַם לְמִדּוֹ אֵיךְ לְעַקֵּץ אִם אֵין מִמֶּשׁ בְּרָרָה.

מְלַמְּדִים וּמְכַשְׂרִים הַחֲלוֹ בְּנֵי הָעָם
לְבָנוֹת מְבֹנִים מְשַׁכְּלָלִים – מֵעֵין תִּילֵי-אָדָם:

תִּילִים מְעַצְבִים לְבוּדְדִים וּמְשַׁפְּחוֹת,
תִּילִים מְפֹאֲרִים לְאֲרוּעִים וּלְעִמְחוֹת,
תִּילֵי שְׁעִנְשׁוּעִים לְמְבֵלִים בְּשַׁעוֹת הַפְּנְאֵי,
תִּילֵי גִיל הַזְּהָב לְחוּבְבֵי עַרְבֵי-הַיּוֹם,
וְגַם תִּילֵי לְמוֹד לְדִיוּנִים וְהַרְצָאוֹת
לְצַד תִּילֵי מַחְקֵר לְהִמְצָאָה שֶׁל הַהִמְצָאוֹת.

תְּנוּפֶת בְּנִיָּה נִמְרָצֶת זֹה הִיָּתָה לְאוֹת פְּתִיחָה
לְמָה שְׂיִכְנֶה בְּדִיעַבְד תְּקוּפֶת פְּרִיחָה;

לְגִיל הַרְדָּה הַמְצִיאוּ אֶת הַתָּף וְהַגְלָגֶל,
סֵלֶם הַחֲבָלִים, הַנְדוּדָה וְהַסְנָדֶל,
וְלִבְוֹגְרִים – אֶת הַנְּפִשׁוֹן, אֶת הַטִּיּוֹל בְּשָׁנִים,
אֶת הַתְּנוּמָה הַחֲטוּפָה אַחֲרֵי הַצְּהָרִים,
אֶת הַמְּנוּי לְתַאֲרוֹן, בְּרֶכֶת שְׂחִיָּה וְסָפָא,
אֶת הַגְּלִישָׁה עַל שֶׁלֶג בְּמִדְרוֹן הַמְּשַׁפֵּעַ,

וּלְטוֹבֶת הָרַעֲבִים עֲמְלוּ לְלֹא לְאוֹת,
וּבְסוּפוֹ שָׁל יוֹם הַמְצִיאוּ אֶת הַחֲקֵלָאוֹת.

הַזְּמַן עוֹבֵר-חוֹלֵף, דּוֹרוֹת הוֹלְכִים, דּוֹרוֹת בָּאִים,
נוֹשְׂאִים בְּאִמְתַּחַתָּם רַעֲיוֹנוֹת שֶׁל מְמַצִּיָּאִים.
וְעַם הַזְּמַן הַהִמְצָאוֹת הוֹלְכוֹת וּמִתְּפַתְּחוֹת,
הוֹלְכוֹת וּמִתְּפַתְּלוֹת, מְשַׁתְּכָלְלוֹת וּמְסַתְּבְּכוֹת:

מְצַבֵּר אֲשֶׁר אוֹגֵר קֶרְנֵי חֶמָה בְּשַׁעוֹת הָאוֹר
וּמְפִיצֵן בְּלִילָה לְהַבְרִיחַ אֶת הַשָּׁחֹר,
כּוֹלָא-רוּחוֹת, סוּפֵג-גְּלִים, מְקַפֵּיא-אוֹר כּוֹכָבִים,
דּוּדֵי-שְׁחֹזֹר אֲשֶׁר הוֹפְכִים יֵינוֹת לְעִנְבִים;

וְגַם הַמְּמַצִּיָּאִים עֲצָמָם נְהִיִּים פְּחוֹת בְּרוּרִים,
נוֹטִים לְמוֹזְרוֹת וּלְעַתִּים מְפֹזְרִים;
אֶחָד מְצִיג מְקַלֵּט לְרַחֲשֵׁי חֲלָל חִיצוֹן,
שְׁנֵי מְרַכִּיב מְחַשֵּׁב מוֹנֵעַ בְּכַח הַרְצוֹן,
שְׁלִישֵׁי מְשַׁקִּיעַ אֶת מְרָצוֹ בְּנַעַל הַתְּעַמְלוֹת
שְׁמוֹזְהִירָה אֶת נוֹעֵלָה מְפִנֵי שְׂגִיאוֹת נוֹט.

וְעַם הַזְּמַן הַמְּמַצִּיָּאִים מְרַבִּים לְהַתְּפַעֵל
מִמְעַשֵׂי יָדָם, וְאֶף נוֹטִים לְהַתְּהַלֵּל,
וְיֵתֵר בְּנֵי הָעַם כָּבֹד מִתְּחִילִים לְהַתְּבַלְבֵּל,
וְיוֹם אֶחָד מְחַלֵּיט אֶחָד לְשֹׁלֵט וּלְנֹהֵל.

3. העדן החדש

ההמצאה, גרט האיש, היא תחום עסוק מוזר,
ומול פקות, הרשאה ונהל מבקר,
וגם אם כל ממציא בודד הוא יהלום נוצץ,
הרי שחסר הארגון עומד לו לרועץ.

עלינו לנהל ולתעל וליעל,
עלינו לשכלל ולעצב ולפסל,
צריך גם לקצץ ולשיף ולעגל,
ובמקרי קיצון גם לקלף ולערטל,
ואלו את גדולי הממציאים יש להלל,
ובמידת הצורך לפרנס ולתגמל.

פרעו האיש בפני זקני העם את משנתו,
ובסופו של יום קבל מנדט לתכניתו;
אפלו רב הממציאים עצמם הצביעו 'כן',
כי כל אחד מהם חשב עצמו למצטין,
והיזם דרש ואף קבל סגנית בכירה,
חצי תריסר פקידים וראש לשכה עם מזכירה.

בקול ענות גבורה יצאו לדרך חדשה
מנהלת-הנהול והברנש שבראשה,
שלחו קולות-קוראים ומכרזים ומזכרים,
הזמינו ממציאים להשתתף במחקרים,
בקרו ונהלו והעניקו הרשאות,
פקחו על עליות והעריכו הוצאות.

במלאת עשור תמים להקמת המנהלה,
תבע ראשה שדרוג בתחום פקוד והפעלה,
אשר יכלל קדום והרחבה של סמכותו,
ובד בבד – כמתבקש – שפויץ של לשכתו,
ובתמורה הסכים להקמה של ועדה
אשר תקבע כי מנהלתו מלאה את יעודה.

הוֹעֵדָה לְחַקֵּר יַעֲלֹת הַמְּנֵהָלָה
זְמַנָּה עַד־מִפְתָּח, תְּחַקְרָה וְתִשְׁאַלָה,
וּבְסוּפוֹ שֶׁל יוֹם הַגִּישָׁה דוּחַ מְנוּמָק,
אֲשֶׁר קִבַּע כִּי רֹאשׁ הַמְּנֵהָלָה הוּא אִישׁ עֵנֶק,
אֲשֶׁר הִשִּׁית בְּמוֹ-יָדָיו שְׂקִיפּוֹת וְהִבְרָאָה,
וְאִף הוֹשִׁיעַ – לֹא פָחוֹת – אֶת תְּחוּם הַהִמְצָאָה.

עַם זֹאת, אִי-שֵׁם בֵּין הַדְּפִים, בְּסַעֲיֵפוֹן קֶטָן,
הָדוֹן בְּעִקְיָפִין בְּטִיב הַהִמְצָאוֹת עֲצָמוֹן,
הוֹפִיעַ מִשׁוּם מָה נָתוּן חֲרִיג בְּלִתִּי-מִסְבָּר,
אֲשֶׁר הִעִיב קִמְעָה עַל שְׁלֵמוֹתָם שֶׁל כָּל הַשְּׂאֵר:

הַהִמְצָאוֹת הַחֲדָשׁוֹת דָּמוּ דְמִיּוֹן מוֹדֵר
לְהִמְצָאוֹת קוֹדְמוֹת שֶׁהִמְצָאוּ כְּבָר בְּעֵבֶר.

לָרַע הַמְּזַל, דּוֹקָא אוֹתוֹ סְעִיף אָרוּר
מִשֶּׁךְ יוֹתֵר מִכָּל אֶת עֵנִינוֹ שֶׁל הַצְּבוּר,
אֲשֶׁר נִתְפָּס כְּהַרְגָלוֹ לְחִיל וּבִהָלָה,
וְאִף קָרָא לְפִטוּרָיו שֶׁל רֹאשׁ הַמְּנֵהָלָה;

אִף דּוֹקָא כְּשֶׁנִּדְמָה הִיָּה שְׁגוּרְלוֹ חֲתוּם,
שָׁבָה הָאִישׁ אֶת לֵב עִמּוֹ בְּאִמְצָעוֹת נְאוּם:

”כְּסִילִים!”, רַעַם קוֹלוֹ, ”הִטְחוּ עֵינֵיכֶם מִרְאוֹת?
מִשְׁחָר נְעוּרָיו הַמְּצִיא עִמָּנוּ הַמְּצָאוֹת;
הַמְּצִיא אֶת הַגְּרִיפָה, אֶת הַזְּחִילָה, אֶת הַפְּנוּף,
הַמְּצִיא תִילֵי-אָדָם הַמְּתַנְשָׂאִים אֶל מוֹל הַנוּף,
הַמְּצִיא אֶת הַגְּלָגַל, אֶת הַמְּצָבֵר, אֶת הַמְּגִנֵּט –
אֶת כָּל מָה שֶׁהָיָה וּמָה שֶׁיֵּשׁ לָנוּ כְּעַת.

וְאִם חָסְרוּ לְפִתַּע הַמְּצָאוֹת מְקוּרִיּוֹת,
הֲלֹא מַעִיד אוֹתוֹ מְחִסּוֹר כְּאֶלְךָ עַדִּיּוֹת,
כִּי אָנוּ נוֹכְחִים כְּעַת בְּרַגַּע הַגְּדוֹל
שָׁבוּ עִמָּנוּ הַנְּאוּר הַמְּצִיא כְּבָר אֶת הַכָּל!

עדן ההמצאה, מכבדי, נשלים ותם,
עתה שומה עלינו לשמר את הקים,
ולשם כך מנהלת-הנהול הוציא מכרז
שכותרתו 'שמוד אמין של ידע מרכז':
גישה לאוטומציה של למוד וזכרון'.
וזה יהיה מכרז-ההמצאות האחרון."

מכל קצוות הארץ נהרו אנשי מחקר,
ומתוכם שלשה בלבד הגיעו אל הגמר:

אחד תכנן פתוח מחולל של חלומות,
המשדר למח הישן רעיונות,
שני הציע להשתיל במח התיכון
מחשב עם דיסק קשיח, מעבד וזכרון,
והשלישי (עמית עסקי של ראש המנהלה)
הגיש טיוטה על העפלה באמצעות גלולה:
"גלולות-הלמידה", טען האיש, "פתרון ממלך
לכל המעניין בלמודים בלי מאמץ".

מן השלשה, מיזם גלולות-הלמידה זכה
(תביעות על שחד נפסלו מחסר הוכחה)
ועד סופו של העשור אכן פתחה גלולה,
שכל נוטלה הופך ממחה למלאכת הזחילה,
ותוך שנתיים נוספות פתחה גלולה שניה –
גלולה המלמדת את מלאכת הבניה.

חלפו עברו שנים רבות, טובות ופוריות,
והגלולות המפלאות רבו כפטריות,
לכל מקצוע ומחיותו היחודית,
התאימו בדיוק את גוללתו היעודית,
ולסיום התהליך הקימו ועדה
שתאשר את עליונות גלולות הלמידה.

הועדה לחקר איכותה של הגלולה
הגישה ספר מסקנות לראש המנהלה,
שבזו מקדש סעיף לכל אחת מן הגלולות,
עם ראיות המעידות כמה הן יעילות,
ועוד נרשם כי ראש המנהלה יקבע אחראי
אשר ידאג לאספקה ולתקינות המלאי.

הזמן חולף עובר, שנים הולכות, שנים באות,
המציאים-לשעבר פורשים לגמלאות,
ומאגרי גלולות הלמידה ממלאים,
כספי מחקר מפנים לתקציבי שעשועים,
ועוד ועוד גופים מספחים למנהלה –
אגף-בלוי, רשות-בדור, מחלקת-בטלה.

דורות הולכים, דורות באים, הזמן חולף ביעף,
יום בהיר אחד, בעת בדיקת חיי-מדף,
נמצא כי תקף הגלולות יפוג בתוך שנה,
ושוב יש ליצרן בהודמנות הראשונה,
וראש המנהלה המכהן נותן פקדה
לפתח שוב את קו-יצור גלולות הלמידה.

אחראי-המלאי (אחין-אשתו של ראש המנהלה)
נזעק למשימתו ברב דחיפות ובהלה,
קבץ ממחים, פתח ספרים, נועץ בידעונים,
שקל בכבוד-ראש ראוי את שלל הנתונים,
ובסופו של תהליך דוח את שגלה,
שהמצב חמור מנשחשבו מלכתחלה,
כי מעולם לא המצאה גלולה שיעודה
הוא ללמד כיצד ליצר גלולות של למידה.

אחרית דבר

אי שם מעבר להרים, בין יער למדבר,
שוכן לו עם מוזר אשר אינו לומד דבר,
לא לשחק, לא לנמק, גם לא להתעמק,
לא לחבק, לא לפנק, ולא להתרפק.

רק לפעמים, אם במקרה אחד מהם נוכח
בעמלנות הנמלים הצועדות בסף,
פתאם מבליח במוחו הערפלי הרהור,
מן געגוע עגמומי עמום ולא ברור,
ואז, כנשטור הנמלים הולך ומתרחק,
גם ההרהור חולף עמו, נמוג לו וחומק.